

ЗМІНИ У МІЖНАРОДНОМУ СТАНОВИЩІ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПІСЛЯ ВСТУПУ ДО ЄС

Савка В. Я.,

викладач, факультет міжнародних відносин УжНУ

16 квітня 2003 р. в Афінах була підписана Угода про приєднання Чеської Республіки та інших дев'ятох держав Європи до Європейського Союзу. З 1 травня 2004 р. Чехія де-факто є членом ЄС.

Вступ Чехії до ЄС спричинив важливі зміни у міжнародному становищі Чеської Республіки.

1. По-перше, членство в ЄС посилює міжнародний статус та міжнародну безпеку ЧР. Чехія є промислово розвиненою державою середніх розмірів. Позиція малих та середніх держав у Європі була і є складною. Вони знаходяться у невідносно асиметричному становищі по відношенню до великих держав. Для гарантування своєї безпеки у минулому вони змушені були створювати коаліції як з великими, так і з малими країнами. Історичний досвід показав, що дрібні та середні держави можуть відігравати у європейській політиці роль, що відповідає їх становищу, за умов загальноєвропейського миру та співпраці. Поділ Європи на ворогуючі блоки ускладнює їх становище та безпеку, а в кризових ситуаціях навіть загрожує їх існуванню. Членство в ЄС змінює становище малих та середніх держав. Вони стають активними акторами європейської політики. ЧР є країною з відкритою економікою, з високою часткою імпорту товарів та послуг (до 70%) у структурі валового національного продукту та з обмеженою сировинною базою. Вона залежить від міжнародної економічної співпраці. Серед нових членів ЄС Чехія належить до країн з найбільш розвиненою економікою. Зі вступом до ЄС Чехія стала частиною одного з найзначніших економіко-політичних комплексів у світі, який надає своїм державам-учасникам господарську підтримку та високий рівень зовнішньої та внутрішньої безпеки, де взаємини між країнами керуються принципами мирної співпраці. Членство в ЄС укріплює і посилює міжнародне становище Чехії в очах третіх держав. ЧР вже не сприймається як держава «відсталого Сходу», а як частина розвинутого економіко-політичного комплексу ЄС. Це має вирішальний вплив на рішення іноземних інвесторів.

Слід також відзначити, що в ЄС кількісно переважають малі та середні країни. Це дає їм можливість значно впливати на політику цієї спільноти. Чехія посідає в органах ЄС - Раді ЄС та Європарламенті - таке саме становище, як і інші подібні краї-

ни - Бельгія, Португалія, Угорщина. В інституціях ЄС становище ЧР характеризується навіть більшою впливовістю у порівнянні з її людським та економічним потенціалом. Вона має більший вплив на європейський розвиток, ніж якщо б вона не була частиною Європейського Союзу.

2. Представництво в органах ЄС. Участь у формуванні політики ЄС. Чехія представлена у різних органах ЄС. Зокрема:

- Прем'єр-міністр ЧР є членом Європейської ради - найвищого політичного органу ЄС;
- громадянин ЧР є членом Європейської комісії;
- представник Чеського уряду є членом Ради міністрів. ЧР бере участь у процесі прийняття рішень цього важливого органу ЄС. Без згоди ЧР не буде прийняте будь-яке рішення Ради при вирішенні питань по принципу одностайності. У випадку прийняття рішення кваліфікованою більшістю Чехія має 12 голосів, так само як і, наприклад, Бельгія, Португалія, Греція, Угорщина;
- ЧР представлена у Європейському парламенті 24 членами, так само як інші держави з аналогічною кількістю населення;
- громадянин ЧР є членом Європейського суду;
- громадянин ЧР є членом Рахункової палати;
- ЧР має 12 представників у Економічному та соціальному комітеті;
- ЧР має 12 представників у Комітеті регіонів;
- ЧР має представника в Раді керуючих Європейського інвестиційного банку;
- ЧР має представника в Раді директорів Європейського інвестиційного банку;
- громадянин ЧР є віце-президентом Європейського інвестиційного банку;
- ЧР має представника у Європейській системі центральних банків;
- ЧР має представника у Комітеті по науці і техніці.

Із 1 травня 2004 р. громадянин ЧР є членом Європейської комісії. Представник Чехії може стати головою цього впливового органу. У червні 2004 р. проводилися вибори до Європарламенту. Чеські виборці обрали 24 депутатів Європарламенту, таку саму кількість, як і у Бельгії, Португалії, Угорщині. Європейські депутати обирають голову Єврокомісії, затверджують членів Єврокомісії, бюджет ЄС. Чеські депутати Європарламенту мають можли-

вість входить до складу органів Європарламенту, у тому числі керівних.

З першого дня членства в ЄС Чехія набула значних прав. Зокрема, у процесі прийняття рішень щодо питань на основі принципу однаковості Чехія володіє правом вето - вона може, наприклад, заблокувати прийняття в ЄС нових членів, прийняття фінансових рішень, військові акції ЄС.

У першій половині 2009 р. Чеська Республіка виконувала функції голови в ЄС. Чехія головувала на засіданнях Ради ЄС та на комітетах ЄС, виступала від імені ЄС у міжнародних стосунках.

3. Участь у спільній закордонній, оборонній політиці та політиці безпеки.

Спільна закордонна політика та політика безпеки ЄС передбачає, що країни-члени узгоджують спільну діяльність у сфері міжнародної політики. Переваги спільної діяльності полягають у тому, що ЄС може більш ефективно, ніж окремі держави-члени впливати на міжнародні події у сфері міжнародного співробітництва, боротьби з новими загрозами, такими як розповсюдження зброї масового знищення, незаконний обіг зброї і ядерних матеріалів, міжнародний тероризм, фундаменталізм і екстремізм. Ефективність спільних дій залежить від наявності необхідного потенціалу - економічного, політичного і воєнного. Це єдиний ефективний спосіб вирішення локальних криз і конфліктів, які мають дестабілізаційний вплив і можуть загрожувати міжнародному миру і безпеці.

Чеська Республіка як держава-член ЄС вносить свій вклад у загальну закордонну, оборонну політику і політику безпеки ЄС. Із 1993 року Чехія як асоційована держава залучалася до діяльності у галузі спільної закордонної політики і політики безпеки ЄС в рамках політичного діалогу [1, с. 37]. Чехія приєднувалася до заяв, декларацій, спільних позицій та спільних акцій Європейського Союзу. ЧР підтримала формування європейської політики безпеки та оборони, метою якої є гуманітарні і рятувальні місії, підтримка миру, місії бойових підрозділів з вирішення криз, у тому числі миротворча діяльність [2, с.52]. Як асоційований член Чехія не могла впливати на закордонну політику і політику безпеки Європейського Союзу. Підписанням договору про вступ в ЄС Чеська Республіка взяла на себе зобов'язання щодо спільної закордонної політики, політики безпеки та оборони. Як держава-член з 1 травня 2004 р. Чехія бере участь у розробці цієї політики. Країна бере участь у засіданнях відповідних органів Ради ЄС. Підтримує тісні зв'язки з європейською політикою безпеки і оборони ЄС та Європейською політикою безпеки і оборони НАТО. Чехія підтримала пропозицію про створення спільних збройних сил ЄС, включила до

них батальйон швидкого реагування, вертолітний і хімічний підрозділ та польові госпіталі загальною чисельністю 1 тис. чоловік [3, с. 37]. ЧР виступає за підвищення впливу ЄС у міжнародних відносинах з метою ефективного відстоювання у глобалізованому світі своїх інтересів та інтересів країн-членів. Позиція Чехії базується на ідеї, що ЄС повинен володіти необхідним військовим потенціалом для проведення окремих заходів.

Чехія підтримала заходи з посилення безпеки ЄС та рішення про створення до 2010 року сил швидкого реагування, що склалися б із 13 бойових груп чисельністю 1500 солдат кожна [2, с. 24]. Напрями діяльності цих сил - місії з підтримання миру, операції із роззброєння, гуманітарна допомога та рятувальні операції. Солдати даних бойових груп можуть бути доставлені у будь-яке місце протягом 10 днів з часу прийняття відповідного рішення і на місці повинні витримати щонайменше 30 днів.

Одна із запланованих груп буде складатися із солдатів Чеської Республіки та Словаччини (у пропорції 2/3 - чехи, 1/3 - словаки). Чеська Республіка планує також співпрацю зі збройними силами інших європейських країн. Зокрема, є наміри співпраці зі збройними підрозділами Німеччини та Австрії; у 2011 р. заплановано створення спільних з цими країнами бойових одиниць. Як держава-член НАТО Чехія підтримує зв'язки між політикою європейської безпеки та оборонною політикою НАТО, включаючи розвиток співпраці в рамках створення робочих груп.

4. Участь у створенні простору свободи, безпеки і права в Європі.

Вступом до Європейського Союзу Чехія долучилася до простору свободи, безпеки і права, в якому гарантується вільне пересування осіб, громадянам ЄС гарантується високий ступінь охорони, безпеки і законності. Членство в ЄС посилює особисту безпеку та правові гарантії громадян Чеської Республіки.

Амстердамська угода, яка набрала чинності 1 травня 1999 р. [4], стала основою для нової політики, відомої як «європейський простір свободи, безпеки і права». Ця політика включає в себе вільне переміщення осіб в ЄС, боротьбу зі злочинністю, доступ громадян до правосуддя, питання регулювання міграції та забезпечення безпеки зовнішніх кордонів ЄС.

Європейський простір свободи, безпеки і права охоплює наступні сфери:

- вільне переміщення осіб;
- візова політика;
- охорона зовнішніх кордонів ЄС;
- шенгенська система;

- міграційна політика;
- політика надання притулку;
- правова співпраця у цивільних та кримінальних справах;
- координація політики у сфері обігу наркотиків;
- громадянство Європейського Союзу;
- основні права;
- боротьба з проявами расизму і ксенофобії;
- діяльність поліцейських і митних органів;
- попередження злочинності;
- боротьба з організованою злочинністю [5, с. 76].

Після терористичних актів в США у вересні 2001 р., а також у Мадриді, Лондоні та інших містах підвищилася інтенсивність роботи із побудови спільної стратегії ЄС і поглиблення міждержавного співробітництва з огляду на нові загрози безпеки. У «Гаазькій програмі» (листопад 2004 р.) було окреслено конкретний план дій з реалізації європейського простору свободи, безпеки і права [6, с. 62-68]. Серед усіх питань, які охоплені поняттям «простору свободи, безпеки і права», одним з найскладніших є проблема міграції.

Простір свободи означає не лише забезпечення вільного пересування осіб, а й також забезпечення основних прав громадян та боротьба з будь-якими проявами дискримінації. Це також означає повагу та забезпечення конфіденційності громадян, захист особових даних. Підвищення безпеки громадян держав-членів ЄС пов'язане з прийняттям необхідних заходів безпеки на зовнішніх кордонах ЄС та боротьбою з нелегальною міграцією, за умови повної поваги до прав людини і до принципів правової держави.

Перевагою Чехії є те, що їй не потрібно витрачати кошти на будівництво митниць та контрольно-

пропускних пунктів, оскільки усі країни-сусіди є членами ЄС. Необхідно лише забезпечити контроль за переміщенням осіб з третіх країн в чеських міжнародних аеропортах [1, с. 39].

Простір безпеки формується з метою становлення безпеки громадян країн-членів ЄС, котрі залучені до єдиного внутрішнього ринку з вільним переміщенням товарів, осіб, послуг і капіталу. Важливим аспектом є боротьба з організованою злочинністю. Боротьба лише на національному рівні є недостатньою. Вона вимагає міжнародної співпраці правоохоронних органів та урядів на рівні ЄС. Сюди належить боротьба з міжнародними злочинами, тероризмом, торгівлею людьми, не законним обігом наркотиків, контрабандою зброї, а також боротьба з корупцією та відмиванням брудних коштів.

Важливу роль у боротьбі з такими злочинними діяннями відіграє Європейське управління поліції (Європол) як інструмент більш тісної співпраці між правоохоронними органами країн-членів ЄС. Європол володіє широкою європейською базою даних і надає підтримку поліцейським та митним органам у розслідуванні міжнародних злочинів. Зі вступом до ЄС Чеська Республіка стала членом Європолу. Метою ЄС у цій сфері є забезпечення усім громадянам держав-членів рівного доступу до правосуддя та сприяння розвитку співпраці між органами правосуддя окремих держав-членів. Після вступу до Європейського Союзу Чехія стала членом європейської організації юстиції - Eurojust.

Отже, приєднання Чехії до Європейського Союзу є однією з найвизначніших подій в історії незалежної чеської держави, яка довго буде впливати на міжнародне становище Чеської Республіки в Європі та у світі.

Список використаних джерел

1. Česká republika v Evropské unii: členství, přínosy, výzvy. / Vedoucí projektu: A. Přichystal. - Praha, Český institut pro integraci EU, 2005. - 181 s.
2. Balabán M., Stejskal L, et al.. Vstup České republiky do prostoru politické komunikace a rozhodování v Evropské unii: výzvy, problémy, východiska : working papers. - Praha, 2004. - 62 s.
3. Černoch P., Had M., Stach S., Urban L. Česká republika v Evropské unii. Přínosy a náklady. - Praha, 2004. - 164 s.
4. Амстердамский Договор / Документы Европейского Союза, т. 3 (Европейский Союз: прошлое, настоящее, будущее).- М., 1999.-С. 271-286.
5. Потемкина О. Ю. Европейское пространство свободы, безопасности и правопорядка. - М., 2002. - 256 с.
6. Evropská unie tak akorát. Praktický průvodce evropskou integrací. / Vít Dočkal, Petr Kaniok. - Brno, Masarykova univerzita, 2005.- 125 s.